

ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΥΓΛΩΤΤΙΑ

ΕΚ ΤΗΣ «ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ»,

ΤΗΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ERSKINE MAY ΓΡΑΦΕΙΣΗΣ

ΠΟΤΕΛΕΣΜΑ λαμπρότατον τοῦ φιλελευθέρου Συντάγματος ἡμῶν ὑπῆρξε καὶ ἡ τῆς κοινοβουλευτικῆς εὐγλωτίας ἀνάπτυξις, τιμῆς καὶ κοσμημάτων τῆς ἱστορίας ἡμῶν, πηγῆς πολυχεύμονος πρὸς φωτισμὸν τῆς κοινῆς συνειδήσεως, ὄργανον δραστικωτάτου λαϊκῆς Κυβερνήσεως. Καὶ ἡ μὲν τελειοποιήσις αὐτῆς, ὡς καὶ ἡ τῆς ἡμετέρας φιλολογίας, συνεβάδισε τῷ τε πνεύματι τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῖς ἱστορικοῖς γεγονόσι, τοῖς ἐμπνεύσα-

σιν αὐτήν· ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ὄμως ἀναβάσεως Γεωργίου τοῦ Γ', δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν ὡς ἀρχόμενον τὸν αἰῶνα τοῦ Αὐγούστου ὡς πρὸς τὴν κοινοβουλευτικὴν εὐγλωτίαν.

Οἱ δεινοὶ τοῦ Κοινοβουλίου ἀγῶνες πρὸς Κάρολον τὸν Α', εἶχον ἀναδείξει τὴν εὐγλωτίαν τοῦ Pym, τοῦ Hampden, τοῦ Wentworth καὶ τοῦ Falcland· ἡ ἐπανάστασις εἶχεν ἀποκαλύψει τὴν δητορικὴν δεινότητα τοῦ Somers· καὶ τὰ ἐπὶ τῆς βασιλείσεως Ἄννης καὶ τῶν δύο πρώτων Γεωργίων Κοινοβούλια ἠνέωξαν τὸ στάδιον τῆ ποιίλη εὐφυΐα τοῦ Bolingbroke, τοῦ Pulteney, τοῦ Wyndham, καὶ τοῦ Walpole. Καὶ ἡ μὲν τῶν ἀνδρῶν τούτων φήμη διετηρήθη μέχρι τῶν μεταγενεστέρων· ἀλλ' ἐὰν αἱ ἀγορεύσεις αὐτῶν ἐπέζησαν τοῖς συγχρόνοις, δὲν διετηρήθησαν μέχρις ἡμῶν εἰμὴ ὑπὸ τὸν τύπον τεμαχίων, οὔσαι τὸ κατασκευάσμα μᾶλλον τοῦ ἱστορικοῦ καὶ τοῦ πρακτικογράφου, ἢ οἱ λόγοι τῶν δητόρων, εἰς οὓς ἀπεδόθησαν.⁽¹⁾ Εὐτυχῶς ἐνδοξος περίοδος ὡς ἐν τῶν εὐγλωττοτάτων ἡμετέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν ἐγένετο ἡ καθ' ἣν οὔτοι ἠτύχησαν νὰ ἀγορεύωσι

(1) Οὐδὲν ἀπολύτως διεσώθη ἐν τῶν ἀγορεύσεων τοῦ Somers καὶ τοῦ Bolingbroke. Ὁ δὲ Pitt ἔλεγεν, ὅτι ἤθελε προτιμήσει νὰ ἀνεύρισκεν ἀγορεύσεις τοῦ Bolingbroke, ἢ τὰ βιβλία τοῦ Τίτου Λιβίου καὶ ἄλλων συγγραφέων τῆς ἀρχαιότητος.

πρὸς τοὺς μεταγενεστέρους οὕτως ἀκριβῶς, ὡς καὶ πρὸς τοὺς συγχρόνους. Τὸ δὲ πολυάριθμον τῶν ἀκροατῶν ἔδωκε νέαν ὠθησιν τῇ εὐγλωττίᾳ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, ἐπαξίως διασωθείσῃ ὑπὲρ τῶν ἐν τῷ μέλλοντι αἰώνων.

Ὁ λόρδος CHATHAM. Ὁ λόρδος Chatham κατέλαβε τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν ἐπὶ τῆς προτέρας βασιλείας πολιτικῶν ἀνδρῶν. Ἡ φήμη ὅμως αὐτοῦ ὡς δῆτορος πρωτίστως πηγάζει ἐκ τῶν μεταγενεστέρων ἀγορεύσεων, τῶν ἐπὶ τῆς βασιλείας Γεωργίου τοῦ Γ'. Ὁ λόγος λοιπὸν αὐτοῦ ἦν ὑψηλὸς ἕμα καὶ παθητικός, τὸ δὲ ἰδίωμα δραματικόν· αἱ ἀγορεύσεις αὐτοῦ ἦσαν μεσαιαῖδες ἰδεῶν μεγάλων καὶ αἰσθημάτων εὐγενῶν, ἐν γλώσσει ἀπλῇ, εὐτόλμῳ καὶ σθεναρῶ διατυπωμένων. Τὰ κάλλιστα τῶν παραδειγμάτων τῆς εὐγλωττίας αὐτοῦ μετέχουσι χαρακτηρισμοῦ μοναδικοῦ καὶ σύγκρισιν μὴ ἐπιδεχομένου· ἀλλὰ διαπρέφας πρωιμώτατα, δὲν ἠτύχησεν, ὅπως μεταβιβάσῃ τοῖς μετέπειτα τοὺς καλλίστους τῶν καρπῶν τῆς ἰδίας εὐφυΐας ⁽¹⁾.

Ὁ PITT. Περιεστοιχίζετο δὲ καὶ ἠκολουθεῖτο ὁ λόρδος Chatham ὑπὸ ὁμίλου δητόρων, ἀνυψασάντων τὴν ἐποχὴν αὐτῶν καὶ τὸν κλασικὸν αἰῶνα τῆς κοινοβουλευτικῆς ἱστορίας. Ἦγειτο δ' αὐτῶν ὁ υἱὸς ἐκεῖνου William Pitt. Ἦτιον μὲν οὖν τοῦ πατρὸς εὐμοιρῶν τῶν ὑψηλοτέρων προσόντων τοῦ δῆτορος, ὑπερεῖχεν ὅμως ὡς πρὸς τὴν τῶν ἐπιχειρημάτων δύναμιν, ὡς πρὸς τὴν μάθησιν, ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴν δύναμιν καὶ τὸ κῦρος. Καὶ ὡς ἐκ τοῦ μεγαλείου μὲν τοῦ λόγου ὑψοῦτο ἐνίοτε μέχρι τῆς εὐγλωττίας· σπανίως ὅμως ὑπερέβαινε τὸ σύνηδες ἔδαφος τῆς συζητήσεως. Ὁθεν ὁ Windham ἐπιτυχέστατα ὥριξε τὸ δητορικὸν σύστημα τοῦ Pitt, λέγων, ὅτι οὗτος εἶχε «τὸ ὕψος ἐγγράφων τοῦ Κράτους.» Δυναμέθηθα ἄρα νὰ θεωρήσωμεν αὐτὸν ὡς ἰδρυτὴν τῆς νεωτέρας σχολῆς τῶν δητόρων debaters. Αἱ ἀγορεύσεις αὐτοῦ ἦσαν πλήρεις ἐπιχειρημάτων, θαυμασίας σαφῶν ἐν τῇ ἐκθέσει, μετὰ τέχνης κατεταγμένων, ἰσχυρῶν καὶ πρακτικῶν. Πάντοτε δὲ μεστὰ οὖσαι ἐμπειρίας σπανίας, ἐστεροῦντο ὅμως τῶν ἀνωτέρων ἐμπνεύσεων τῆς εὐφυΐας. Ἐν τῷ σαρκασμῷ ὀλίγοι ἦσαν αὐτῷ ἰσάμιλλοι. Καὶ οὐδεὶς ποτε ἤσκησε τοσοῦτον ἀπόλυτον κράτος ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων. Ἡ φωνὴ αὐτοῦ καὶ ἡ στάσις ἦσαν πλήρεις σεμνότητος καὶ κύρους. Ὁ ὑπουργὸς λοιπὸν ἐφαίνετο ἐν πάσι τοῖς παρ' αὐτοῦ λεγομένοις, τὸ δ' αἰσθημα τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ἐνισχύον τὴν σεμνότητα τῆς ἐξόχου ἰκανότητος, ἐπηύξανε τὴν ἐπὶ τῶν ἀκροατῶν ἐπίδρασιν.

Ὁ FOX. Ἡ εὐγλωττία αὐτοῦ καὶ ἡ τοῦ μεγάλου ἀντιπάλου FOX τοσοῦτον ἦσαν ἀνόμοιοι, ὅσον ἡ ἀντίστοιχος θέσις αὐτῶν καὶ αἱ πολιτικαὶ γνῶμαι. Ἡ ἐπιτυχία λοιπὸν τοῦ FOX ὠφέλιμο τῷ τε ἐκ φύσεως πνεύματι αὐτοῦ καὶ ταῖς μεγάλαις ἀρχαῖς τῆς ἐλευθερίας, ἣν ὑπερήσπι-

(1) Τινὲς τῶν πρώτων ἀγορεύσεων αὐτοῦ συνεγράφησαν ὑπὸ τοῦ διδάκτορος Johnson, κατὰ τὰς παρ' ἄλλων ληφθείσας σημειώσεις· καὶ αὐταὶ δὲ αἱ τελευταῖαι τῶν ἀγορεύσεων αὐτοῦ ἀπηγγέλησαν, ὅτε ἡ πρακτικογραφία ἦν εἰσέτι ἀτελεστάτη.

ξεν. Οίκειως δ' ἔχων τοῖς καλλίστοις κλασικοῖς ὑποδείγμασι, λίαν συνεχῶς ὁμως παρέλιπε τὴν ἐπιτετηδευμένην τέχνην τοῦ ρήτορος, ἀμελής τε καὶ ἄτακτος ἐν τῷ ἀγῶνι φαινόμενος. Ἀλλ' ὅταν ἡ τῆς ψυχῆς δεινότης ἐξηγείρετο ἐν ἑαυτῷ, ἀπαραμίλλητος ἦν τῇ δυνάμει τῶν ἀποδείξεων, τῇ ἰσχύϊ, τῇ εὐφυΐᾳ, τῇ ἐμπνεύσει καὶ τῇ αὐτομάτῳ εὐγλωττίᾳ. Εἶπερ τις καὶ ἄλλος ἄρα ρήτωρ σύγχρονος αὐτῷ συμπαρέσυρε τὰ τε αἰσθήματα καὶ τὴν πεποίθησιν τῶν ἀκροαμένων, ἀνευρίσκομεν δὲ μετ' ἴσης σχεδὸν ἡδονῆς ἐν ταῖς τετυπωμέναις ἀγορεύσεσιν αὐτοῦ τὸν ἄνδρα οἷος ἦν, πλήρη ζωῆς καὶ εὐφυΐας. Καὶ ἀμοιρῶν μὲν εὐλαβείας, πολλάκις ἐκουσίως παρεσύρετο εἰς ἀκρασίαν λόγου τε καὶ γνάμης. Ἀλλ' ὁ γενναῖος αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωσ ἐξεγείρει εἰσέτι ἐν ἡμῖν ὅλην τὴν συμπάθειαν, αἱ δὲ εὐρεῖται συνταγματικαὶ αὐτοῦ ἀρχαὶ χρησιμεύουσιν ὡς διδάγματα συνέσεως πολιτικῆς.

Ὁ BURKE. Ἀπὸ τῆς πρώτης νεότητος αὐτοῦ ὁ FOX ὑπῆρξε φίλος καὶ μαθητῆς τοῦ Burke, εὐρεῖα δὲ ἦν ἡ διάνοια τοῦ διδασκάλου. Καὶ ὑπὸ ἐποψιν μὲν μεγαλονοίας, μαθήσεως καὶ εὐφυΐας οὐδεὶς τῶν συγχρόνων πολιτικῶν ἀνδρῶν καὶ συγγραφέων ἦν ἰσάμιλλος τῷ Burke, ὡς ρήτωρ ὁμως ἡλαττοῦτο τῶν τριῶν μεγάλων ἀνδρῶν, περὶ ὧν ἤδη ὠμιλήσαμεν. Αἱ τε ἀγορεύσεις αὐτοῦ καὶ τὰ συγγράμματα μαρτυροῦσι τὴν βαθεῖαν φιλοσοφίαν, τὸν ἀνεξάντλητον πλοῦτον τῆς μαθήσεως καὶ τῆς γονίμου φαντασίας αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον μελετῶνται καὶ μᾶλλον μνημονεύονται τῶν ἀγορεύσεων οἰουδήποτε ἄλλου πολιτικοῦ ἀνδρός. Αἱ δὲ μεταφοραὶ αὐτοῦ καὶ τὰ ἀποφθέγματα εἰσὶν ἡμῖν τοσοῦτον οἰκείαι, ὅσον καὶ αἱ τοῦ Βάκωνος. Καίπερ ὁμως ἔξοχος οὖσα ἡ διανοητικὴ δύναμις αὐτοῦ, πολλάκις ἡλλοιοῦτο ἐξ ἰδιοτρόπου τινὸς περιπλανήσεως. Διότι ἠγνῶει νὰ περιστέλλῃ μὲν αὐτὴν ἐντὸς τῶν χρονικῶν καὶ τῶν τοπικῶν ὁρίων, νὰ συναρμολογῇ δὲ ταῖς κλίσεις συνειδήσεως λαϊκῆς, ἀγαπώσης τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν ἀπλότητα. Ἀπήγγελλε λοιπὸν πραγματείας μᾶλλον, ἢ λόγους. Ἴνα ὁ ρήτωρ ἐπιδορᾷ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, δέον νὰ ἀνευθύνηται πρὸς τὴν κρίσιν αὐτῶν ἀμέσως, πρὸς τὰ αἰσθήματα καὶ τὴν στιγμαίαν ἐντύπωσιν ἄλλ' ἐνῷ ὁ Burke ἐξέπληττε τὴν Βουλὴν διὰ τῆς ὑπερφουδῆς αὐτοῦ διανοητικῆς δυνάμεως, κατεπόνει ἅμα αὐτὴν διὰ τῶν λεπτολογικῶν καὶ διὰ καταχρήσεως εἰκόνων, κόπτων οὕτω τὸ νῆμα τῶν ἐπιχειρημάτων αὐτοῦ πολλάκις.

Ὁ SHERIDAN. Ὁ Sheridan δικαιοῦται νὰ καταλάβῃ τὴν ἐπομένην θέσιν ἐν τῷ ὀμίλῳ τούτῳ τῶν ρητόρων. Ὁ κομψὸς λοιπὸν αὐτοῦ λόγος καὶ τὸ δηκτικὸν πνεῦμα, ἡ πλήρης πρὸς ρητορεία καὶ ἡ τουάδης ἀπαγγελία ἐξέπληττον καὶ κατέθελγον ἅμα τοὺς ἀκροαμένους. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἐκ τῆς περιφήμου ἀγορεύσεως αὐτοῦ ἐντύπωσις ἐπὶ τοῦ τετάρτου κεφαλαίου τῆς κατὰ τοῦ Warren Hastings κατηγορίας, τοῦ ἀφορώοντος «τὴν Βεγῶν», τηλικαύτῃ ὑπῆρξεν, ὥστε οἱ τε ὁμότιμοι καὶ οἱ ἄλλοι παρεστῶτες συνέπραξαν ἐν τῇ Βουλῇ «ἐν θορυβῷ χειροκροτημάτων», μὴ δυνηθέντες νὰ καταστρίλωσι τὴν

ἐκδήλωσαν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ αὐτῶν, καὶ χειροκροτοῦντες. Ἡ Βουλὴ ἀνέβαλε τὴν συνεδρίασιν, ἵνα συνέλθῃ ἐκ τῆς συγκινήσεως. Καὶ ὁ μὲν Pitt διεκλήρουξεν, ὅτι ἡ ἀγόρευσις αὐτῆ: «ὕπερχει πάσης τῆς εὐγλωττίας τῶν ἀρχαίων, ἢ τῶν νεωτέρων χρόνων, μετέχουσα παντός, ὅπερ ἡ μεγαλόνοια, ἢ ἡ τέχνη ἐδύνατο νὰ πορίσῃ, πρὸς ἐξέυγερσιν, ἢ κατὰκτισιν τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος.» Ὁ δὲ Fox εἶπεν, ὅτι: «ἡ ἀγόρευσις αὐτῆ ἦν ἀληθῶς εὐγλωττοτάτη, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε πανθ' ὅσα ἤκουσε, πανθ' ὅσα ἀνέγνω οὐδαιοῦντο καὶ ὡς ἀτμὸς ἐνώπιον τῶν ἀκτίων τοῦ ἡλίου ἠφανίζοντο.» Ὁ Sheridan ἠγόρευσε μετὰ ταῦτα ἐπὶ τέσσαρας συνεδριάσεις ἐνώπιον τῶν λόρδων, ἐν Westminster—Hall, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου κατηγορίας. Ὁ δὲ Burke, εἶπε περὶ τῆς ἀγορεύσεως ταύτης: «Οὐδὲν εἶδος δυνάμεως λόγου, οὐδὲν εἶδος εὐγλωττίας κατὰ τε τοὺς ἀρχαίους καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους, οὐδὲν ἐξ ὧν ἐδυνήθη νὰ παραγάγῃ ἡ δικανικὴ λεπτότης, ἡ σεμνότης τῆς Γερουσίας, ἢ ἡ ἠθικὴ τοῦ ἄμβωνος ἐξισοῦται πρὸς ὅ,τι ἠκούσαμεν σήμερον ἐν Westminster—Hall!» Ἀλλ' ἐνῶ ἰδιάζοντες τινες ἀγῶνες τοῦ περικλεοῦς τούτου ρήτορος ἐστέφοντο ὑπὸ ἐπιτυχίας ἐκτάκτου, οὐδὲ ἡ φήμη αὐτοῦ, οὐδὲ ἡ ἰκανότης ὡς πολιτικοῦ ἀνδρὸς ἦσαν φύσεως τοιαύτης, ὥστε ἀσφαλῶς νὰ προσδώσωσιν αὐτῷ ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων θέσιν ἴσην τῇ ἐξόχῳ ῥητορικῇ αὐτοῦ δεινότητι. (1)

Ὁ WINDHAM. Τὰ δὲ τοῦ Windham προσόντα ἦσαν φύσεως ἄλλης. Ἀνώτερος λοιπὸν τοῦ Sheridan ὦν λόγῳ ἀνατροφῆς τε καὶ γνώσεων, μόλις δ' ἐλάττω λόγῳ εὐφυΐας, οὐδέποτε ἔτυχε τοσοῦτων θορυβωδῶν ἐπιτυχιῶν, καὶ ὅμως ἐξησφάλισεν ἐνῶθ' ἑσίν ἀνωτέραν μεταξὺ τῶν συγχρόνων αὐτῷ ῥητόρων. Καίτοι δὲ οὐδόλως ἀντεποίησατο τῶν ὑπερέτερων προσόντων ἀνδρὸς πολιτικοῦ, καίτοι ἡ ἔλλειψις μέτρον καὶ ἡ ἀκρισία ἐβλάψαν πλεισιτάκις τὰ ἀναμφισβήτητα προσόντα αὐτοῦ ἐν τῇ συζητήσει, αἱ πολλαὶ αὐτοῦ διανοητικαὶ δυνάμεις καὶ ἡ ἀρετὴ ἐτίμησαν μακρὸν καὶ διαπρεπῆ δημόσιον βίον.

Ὁ λόρδος ERSKINE. Ὁ λόρδος Erskine ἦν οὐχὶ κατώτερος τῶν μεγίστων συγχρόνων αὐτῷ ῥητόρων. Πλὴν θεάτρον τῶν ἐξοχωτάτων αὐτοῦ λόγοι συνήμουν τὰ ὕψιστα στοιχεῖα τῆς εὐγλωττίας, τὴν θέσιν, τὴν δύνανσιν, τὴν τόλμην, τὴν σοβαρὰν ὁρμήν, τὸν τὰ μάλιστα ἀκριβῆ τρόπον τοῦ συλλογίζεσθαι, τὸν πλοῦτον τῶν εἰκόνων, τὴν εὐγένειαν τῶν αἰσθημάτων, τὰς μεγάλας ἀληθείας, ἐπιτυχῶς συλλαμβανομένας καὶ ἐφαρμοζομένας, λεκτικὸν σαφὲς καὶ ἀπλοῦν, τὴν

(1) Ὁ Λόρδος Βέρων λέγει περὶ αὐτοῦ: «Πᾶν ὅ,τι ὁ Sheridan ἐπραξεν, ἢ ἠθέλησε νὰ πράξῃ ὠπῆρεξε κατ' ἐξοχὴν τὸ ἄριστον. Ὅθεν ἔγραψε τῶν κωμωδιῶν τὴν ἀρίστην, τῶν μελοδραμάτων τὸ ἄριστον, τῶν μίμων τὸν ἄριστον (τὸ ἔργον ἐστὶ πολὺ ἀνώτερον μίμου), τῶν ἐπιστολῶν τὴν ἀρίστην, (τὴν περὶ Garrick μονολογίαν), καὶ ὡς κορωνίδα ἀπήγγειλε τὴν ἀρίστην τῶν ἀγορεύσεων (τὸν περίφημον λόγον περὶ τῆς Βεγῶν) ἐξ ὧν ποτὲ ἐγένοντο, ἢ ἠκούσθησαν ἐν τῇ χώρα ταύτῃ».

χαριστάτην καὶ σεμνοτάτην τῶν δράσεων. Οὐδὲν ὅμως τῶν ἐξόχων τούτων πλεονεκτημάτων ἐχρησίμευσεν, ὅπως οὗτος ἐπιζητῆ δι' αὐτῶν νὰ προξείῃ προσωρινὴν ἐντύπωσιν. Διότι ἡ σοβαρότης τοῦ χαρακτήρος καὶ ἡ δύναμις τῆς λογικῆς περιέστελλον καὶ ὑπέτασσον τὰ ἔξοχα ἐκεῖνα πλεονεκτήματα οὕτως, ὥστε νὰ ζητῆται μόνον ἢ διὰ τῆς πειθοῦς πίστις τῶν ἀκροαμένων. Ἡ δὲ φυσικὴ χάρις τοῦ προσώπου συνεπλήρου τὸν ῥήτορα. Ὁθεν ὁ λόρδος Brougham ἐπιτυχῶς ἐξωγράφησε: «τὴν εὐγενῆ παράστασιν τοῦ λόρδου Erskine, τὴν φυσιογνωμίαν ἐκείνην, ἧς πᾶν βλέμμα ἐστὶν ἐκφραστικόν, τὸ ἀνάστημα ἐκεῖνο, οὐτινος πᾶσα κίνησις ἐστὶ χαρίεσσα, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκείνους τοὺς ἀκτινοβολοῦντας, τοὺς εἰσδύοντας καὶ ἀσφαλίζοντας σχεδὸν τὴν νίκην, ἐκφράζοντας δὲ οὕτως εἰπεῖν τὸν λόγον πρὸ τῆς ῥηλώσεως.» Ἐὰν ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ κατήγε θριαμβοὺς ἐπίσης λαμπροῦς, ἤθελεν εἶσθαι ὁ πρῶτιστος τῶν ῥητόρων τοῦ αἵματος. Ἄλλ' ἐν τῷ σταδίῳ τούτῳ ὑπῆρξαν ἄνδρες ὑπέρτεροι, καὶ ὅμως ἐν μέσῳ αὐτῶν κατέχει θέσιν ἐπιφανῆ. Ἦγωνίσατο λοιπὸν ἐπὶ πολλὰ ἔτη παρὰ τὸν Fox, ἡ δὲ ἔξοχος αὐτοῦ ἀρετὴ ἀφωσιώθη τῇ ἐλευθερίᾳ.

Ἄλλοι μεγάλοι ῥήτορες. Ἄλλ' ἵνα συμπληρώσωμεν τὸ μαρμαῖρον συνάθροισμα τῶν ῥητόρων, τὸ κατακοσμήσαν τὸν αἶωνα τοῦ Chatham καὶ τοῦ Pitt, κατατάξωμεν ἐτι ἐν τῇ πρώτῃ τάξει καὶ πολλοὺς ἄλλους θαυμαστοὺς χαρακτήρας. Παρατηρήσωμεν λοιπὸν τὴν πνευματώδη εὐχέρειαν καὶ τὰ τεχνάσματα τοῦ λόρδου North, τὴν τελείαν ἀκρίβειαν τοῦ Wedderburn, τὸ τραχὺ σθένος τοῦ λόρδου Thurlow, τὴν τόλμην καὶ τὴν ἐτοιμότητα τοῦ Dundas, τὴν λεπτότητα καὶ τὴν σεμνότητα τοῦ λόρδου Mansfield, τὴν συνταγματικὴν σοφίαν τοῦ λόρδου Camden, τὴν λεπτίνοιαν τοῦ Dunning, τὴν αὐστηρὰν λογικὴν τοῦ sir William Grant, τὴν περιπαθῆ ἠδύτητα τοῦ Wilberforce καὶ τὴν πολιτικωτάτην φάμην τοῦ λόρδου Grenville.

Ὁ GRATTAN. Ἡ δὲ συνέχεια τῶν ῥητόρων δὲν διεκόπη. Τινὲς λοιπὸν τῶν συγχρόνων τῷ Pitt ἐξηκολούθησαν διαπρέποντες καὶ μετὰ πολλὰ ἔτη, ἀφ' ἧς οὗτος δὲν ἐφαίνετο πλέον ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς δόξης, ἄλλοι δὲ ἤρχοντο μόλις τῆς σταδιοδρομίας, ὅτε ὁ Pitt ἐφθάνεν εἰς τὸ τέρας. Ζήσας δὲ οὗτος ἐφ' ἱκανὸν ἐτι χρόνον, ἠκροάσατο τῆς τοῦ Grattan εὐγλωττίας, ὅστις ἐπὶ μακρὸν ἐγένετο τὸ σέμνωμα τῆς ἰδίας πατρίδος. Ἡ εὐγλωττία τούτου ἦν μεστὴ φαντασίας, σφοδρότητος, μεταφορῶν καὶ ζωηρᾶς δηκτικότητος. Καίτοι δὲ ξένος ἦν τῷ Βρετανικῷ Κοινοβουλίῳ, ἡ μεγαλόνοια καὶ ἡ φιλοπατρία αὐτοῦ προσέδωκαν αὐτῷ θέσιν σχεδὸν ἐπίσης ἐπιφανῆ πρὸς τὴν παρ' αὐτοῦ ἐν τῷ Ἰρλανδικῷ Κοινοβουλίῳ κατακτηθεῖσαν. Καὶ οἱ Ἄγγλοι τῇ εὐγλωττίᾳ τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν οἰκειωθέντες, ἐχαιρέτισαν τὴν εἰς τὸ Κοινοβούλιον εἰσοδὸν αὐτοῦ ὡς τινα τῶν αἰσιωτάτων συνεπειῶν τῆς Ἐνώσεως.

Ὁ CANNING. Ἡ αἰγλήεσσα ἱκανότης τοῦ Canning, ἡ ἐπὶ τοῦ Pitt εἰς τελειότητα φθάσασα, ἐξέλαμψεν ἐν ὅλῃ τῇ λαμπρότητι αὐτῆς μετὰ

τὸν τοῦ πολιτικοῦ τούτου ἀνδρὸς θάνατον. Οὐδεὶς λοιπὸν ὑπῆρξε τῷ Canning ἰσάμιλλος ὡς πρὸς τε τὴν ἀγχίνοιαν καὶ τὸν σαρκασμὸν, ὡς πρὸς τὴν κομπότητα τῆς μαθήσεως, τὸ ζωηρὸν τῆς φαντασίας καὶ τὸ θέλητρον συνθέσεως τελείας. Αἱ δὲ εἰκόνες αὐτοῦ, ἴσως ἤττον πρωτότυποι τῶν τοῦ Chatham, τοῦ Burke καὶ τοῦ Erskine οὖσαι, ἐκαλλύνοντο μὲν μετ' εὐχερείας πλήρους, διετυπώνοντο δὲ ἐν γλώσῃ κάλλους ἀπαραμιλλήτου. Ἐπὶ εἰκοσιν ἄρα καὶ ἐπέκεινα ἔτη ὁ Canning ἐγένετο ὁ τελειότατος καὶ ὁ δοκιμώτατος τῶν ῥητόρων τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, καταθέλων μὲν τοὺς φίλους διὰ τῆς σπινθηροβολούσης αὐτοῦ ὀξυπεσίας, ἐν ἀμηχανίᾳ δ' ἐμβάλλων τοὺς ἀντιπάλους διὰ τῆς ἀνεξαντλήτου ἐτοιμότητος.

Ὁ Λόρδος GREY. Ὁ κόμης Grey εἶχεν ἤδη διακριτῇ ζῶντος τοῦ Pitt, ἀλλ' οἱ ἀξιωμαθούμενοι ἄθλοι τῆς ῥοίμου ἡλικίας αὐτοῦ κατατάσσουσι τὸν ἄνδρα ἐν γενεᾷ μεταγενεστέρα. Ἡ σεμνότης ἄρα καὶ τὸ ὕψος τῶν βουλευμάτων αὐτοῦ, ἡ εὐρύτης τῶν ἀρχῶν, ἡ εἰσδύουσα σοβαρότης τοῦ τε τρόπου τοῦ συλλογίζεσθαι καὶ τῆς ἐκθέσεως τῶν ἰδεῶν παρέχουσιν ἡμῖν τὸ ὑπόδειγμα ἀνδρὸς πολιτικοῦ. Καὶ ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἠγόρευεν, ἀπεκάλυπτε τὴν ἀκαταδάμαστον ἀρετὴν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀμετάβλητον εὐστάθειαν. Ἐνῶ δὲ ὡς ἐκ τῆς ὑπερηφανείας τοῦ ἤθους ἐδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ αὐτὸν ὡς ἡγέτην ἀριστοκρατίας τινὸς καὶ ὡς ὄργανον τῆς τάξεως αὐτῆς, ἐν τούτοις τὸν μακρὸν αὐτοῦ βίον ἀφιέρωσε τῇ τοῦ λαοῦ ὑπηρεσίᾳ.

Ὁ Λόρδος ELDON. Ὁ λόρδος Eldon τοσοῦτον σπουδαίως ἐπέδρασεν ἐπὶ τῶν τῆς πολιτείας πραγμάτων, ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ παραλείψωμεν αὐτὸν ἐκ τοῦ συμπλέγματος τούτου τῶν ῥητόρων, καίτοι ἡ ῥητορικὴ αὐτοῦ ἱκανότης, αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, οὐκ ἦν φύσει ἱκανή, ὅπως προσδώσῃ θέσει ἐν τῷ μέσῳ ἐκείνων. Ἄφ' ἧς λοιπὸν στιγμῆς ἐγένετο ὁ solicitor general τοῦ Pitt, μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν κατέλιπε τὸν ἐξ ἐρίου σάκκον, ἤτοι ἐπὶ περιόδον ἐτῶν τεσσαράκοντα περίπου, τὰ ὑψηλὰ αὐτοῦ καθήκοντα προσέδωκαν κῦρος τοῖς κοινοβουλευτικοῖς αὐτοῦ ἀγῶσιν. Ἐπὶ εἰκοσιν ἔτη συνεῖχε τὴν γνώμην τῆς βουλῆς τῶν λόρδων, οὔτε ὅμως βεβαίως διὰ τῆς εὐγλωττίας, οὔτε διὰ τῆς περὶ τὸ συλλογίζεσθαι δυνάμεως. Δάκρυα καὶ ἐκκλήσεις πρὸς τὴν συνείδησιν αὐτοῦ ἀπετέλουν τὴν τὰ μάλιστα συγκινητικὴν αὐτοῦ εὐγλωτίαν· καὶ ὁ φόβος πρὸς οἰονδήποτε νεωτερισμὸν ἦν τὸ διηνεκὲς αὐτοῦ ἐπιχείρημα. Καὶ ἐπὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν νομικῶν ζητημάτων ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ὀλίγον ἐφωτίζετο ἐκ τῶν ἀγορεύσεων τοῦ ἀνδρός. Μεγίστη δὲ τῶν ὑπηρεσιῶν, ἐξ ὧν αἱ ἀγορεύσεις αὗται δύνανται νὰ παράσχωσι τοῖς μεταγενεστέροις, ἡ διδαχὴ ἐστὶ περὶ τοῦ πόσου, καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἀκόμη, ἡ πρόληψις καὶ ἡ πλάνη ἐδέσποζον ἐν ταῖς ὑψίσταις τῶν κοινωνικῶν τάξεων, ὅπόσον δὲ χυδαῖοι ἦσαν οἱ λόγοι, οἱ προβαλλόμενοι πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῶν.

Ὁ λόρδος PLUNKET. Ὁ Plunket, ὡς καὶ ὁ μέγας συμπολίτης αὐτοῦ Grattan, εἶχε κατακτήσει ἐν τῷ ἰρλανδικῷ Κοινοβουλίῳ με-

γάλην φήμην ἐπὶ εὐγλωττία, ταύτην δὲ ἔγνω οὐ μόνον νὰ διαφυλάξῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπαυξήσῃ ἐν τῇ Βρετανικῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων. Εἶχεν ἀνδρωθῆ ἐν τῷ δικηγορικῷ ἐπαγγέλματι ἐν Ἰρλανδίᾳ, τὸ δὲ εἶδος τῆς εὐφυΐας αὐτοῦ ὑπεμίμνησκειν, ὡς λέγεται, τὸ τοῦ Erskine. Καὶ ἐὰν ἐν τῇ συζητήσει ἐξεδήλου ἥττονα ἢ ὁ Grattan πρωτοτυπίαν καὶ εὐφυΐαν, ἢ ἥττονα τῆς τοῦ Canning αἴγλην, ἦν ὅμως τοσοῦτον δεινὸς ἐν τῷ τρόπῳ τῶν συλλογισμῶν, οὗς ὑπεστηρίζε, τοσοῦτον εὐτυχὴς ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν παραδειγματίων, τοσοῦτον σφοδρὸς τε καὶ καυστικὸς τὴν γλῶσσαν, ὅσον οὐδεὶς τῶν συγχρόνων δητόρων.

Ὁ sir Ῥοβέρτος PEEL. Ὁ δὲ sir Ῥοβέρτος Peel ἐν μέτρῳ ἐκπλήσονται παρεμφερὴς ἦν τῷ Pitt. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ ἔκτακτος αὐτοῦ περὶ τὸ συζητεῖν δεινότης εἶχεν ὑποστή ἐκλειψῆν πρὸ τῆς σπιθηροβόλου λάμψεως τοῦ Canning, καὶ εἶχεν ὑποκῦψαι τῷ σφοδρῷ μῆνι τοῦ Brougham· ἀλλὰ τὰ μεγάλα αὐτοῦ προσόντα, ἀδιαλείπτως ἀναπτυσσόμενα καὶ τελειοποιούμενα, δὲν ἐδύνατο ἐπὶ μακρὸν νὰ παραγνωρισθῶσι. Διέπρεπεν ἐν τῇ συζητήσει ὡς ὁ Pitt. Καὶ σπανίως μὲν ἀντεποιεῖτο τῆς εὐγλωττίας· ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς λίαν ἐντέχνου καὶ ἰσχυρᾶς ἀπαγγελίας, ὡς ἐκ τοῦ πυκνοῦ τρόπου τοῦ συλλογίζεσθαι, καὶ τῆς ταχύτητος περὶ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν σημείων τῆς τε ἐφόδου καὶ τῆς ἀμύνης, ἐκ τῆς δεξιότητος καὶ τῆς εὐστοχίας, ἐκ τῆς γνώσεως τῶν τε δημοσίων καὶ τῶν κοινοβουλευτικῶν ὑποθέσεων, ὑπερεῖχε πάντων τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ διαπρεφάντων ἐν τῇ τέχνῃ τοῦ συζητεῖν καὶ ἀγωνίζεσθαι περὶ τῶν ζητημάτων. Ἀκόμη μάλιστα καὶ διὰν ποιῆται χρῆσιν ὅλης τῆς ἰκανότητος αὐτοῦ, πρὸς ὑποστηρικτῶν πολιτικῶν πλανῶν τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ἰδίας πατριᾶς, ἀδύνατόν ἐστι νὰ μὴ θαυμάσωμεν τὴν ἄκραν ἐμπειρίαν, μεθ' ἧς ὑπερασπίζει ἀφυλάκτους θέσεις κατ' ἐφορμώντων ἐχθρῶν, σύμμαχον ἐχόντων τὴν ἀλήθειαν. Τοιοντοτρόπως δὲ τὰ ἐπιχειρήματα, τὰ τὸ μειδίημα προκαλοῦντα, διὰν ἀναγινώσκωνται ἐν ταῖς ἀγορεύσεσι τοῦ λόρδου Eldon, ἐκπλήττουσιν ἡμᾶς λόγῳ δυνάμεως καὶ προσχήματος ἀληθείας, διὰν ὑποστηρίζωνται ὑπὸ τοῦ sir Ῥοβέρτου Peel.

Ὁ δούξ WELLINGTON. Αἱ ἀγορεύσεις ἀνδρὸς τοσοῦτον ἐπιφανοῦς, ὅσον ὁ δούξ Wellington, ἦσαν ὁ ἐλάχιστος τῶν τίτλων πρὸς ἀπόκτησιν δόξης. Πρωτεύοντος ἐν τῷ πολέμῳ, ἐν τῇ διπλωματία καὶ ἐν τοῖς συμβουλίαις τοῦ μονάρχου αὐτοῦ, οἱ ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ λόγοι τοῦ δουκὸς δὲν ἦσαν, εἰμὴ ἡ φυσικὴ ἐκδήλωσις τῆς πείρας, τῶν γνωμῶν καὶ τῶν βουλευμάτων αὐτοῦ. Ἡ διάνοια αὐτοῦ ἦν διανγῆς, τὰ βουλευμάτα πρακτικὰ τε καὶ μεστὰ ὀξυνοίας, ὁ σκοπὸς ἐξαιρέτως εὐθύς, ὁ λόγος ἀπλοῦς, ἀμέσως ὀδηγῶν πρὸς τὰ πράγματα. Ἄνευ λοιπὸν νοημάτων ποικιλίας καὶ ἄνευ τέχνης, ἄνευ ἐμπειρίας περὶ τὸν τρόπον τοῦ συλλογίζεσθαι, ἔλεγεν ὅτι ἐνέπνεεν αὐτῷ ὁ μέγας νοῦς καὶ ἡ ὀρθὴ αὐτοῦ κρίσις. Διότι ἀπετείνετο πρὸς ἀκροατάς, οὗς δὲν εἶχεν ἀνάγκην ὅπως πείσῃ, ἀφοῦ οὗτοι ἀπηρητῶντο τῶν χιλιῶν αὐτοῦ, συγκατετίθεντο τῇ γνώμῃ, καὶ εἶποντο ὅποι ἂν

αὐτὸς ὠδήγει. Αἱ σκέψεις ἀνδρὸς τοιοῦτου ἀδύνατον ἦν νὰ στερεῶνται κύρους· αἱ σκέψεις δὲ καθώριζον μᾶλλον τὴν πολιτείαν αὐτοῦ, δυνάμεναι νὰ δικαιολογῶσιν αὐτὴν πρὸ τῶν ἄλλων, καὶ οὐχὶ τὰ ἐπιχειρήματα, τὰ κατάλληλα πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι οὗτος ἦν ἐν τῇ ἀληθείᾳ, ἢ τὰ ἐπιτήδεια ὅπως προκαλῶσι τὸν κατὰ τῶν ἀντιπάλων θρίαμβον.

Ὁ Ο' GONNELL. Ἡ τῶν Κοινοτήτων Βουλὴ οὐκ ἦν τὸ πεδίον τῶν μεγαλειτέρων ρητορικῶν ἄθλων τοῦ Ο' Connelle. Διότι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου ἐμειονέτει, ἀναδεχθεὶς μὲν τὴν ὑπεράσπισιν ζητήματος, ὅπερ πάντες, ἐκτὸς μικροῦ τινος ὀμίλου ὁπαδῶν, ἐθεώρουν βλαβερὸν καὶ οὐχὶ φιλόπατρι, εὐρισκόμενος δὲ ἐνώπιον σφοδρωτάτων κατὰ τοῦ ἰδίου προσώπου προκαταλήψεων, ἃς ἡ πολιτεία αὐτοῦ προσεκάλεσε· καὶ ὅμως καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων πολλάκις ἀνέπτυξε τὴν καταπληκτικὴν αὐτοῦ δύναμιν. Ἐντελῶς λοιπὸν κατέχων πάντα τὰ εἶδη τῶν ἐπιχειρημάτων, ἐπιτηδείως δὲ διαχειριζόμενος τὸ γελοῖον, τὸν σαρκασμὸν καὶ τὴν λειδωρίαν, εὐχερῆς περὶ τε τὰς ἀπροσδοκίτους ιδέας καὶ περὶ τὰς εἰκόνας ὧν, τοτὲ μὲν εὐτολμοῦ καὶ περιπαθῆς, τοτὲ δὲ ἠδύς, πειστικὸς καὶ τὸ πάθος κινῶν, συνήγων πάντα τὰ προσόντα ρήτορος τελείου. Ἡ γλῶσσα αὐτοῦ ἦν ἀπλὴ καὶ σφοδρά, ὡς ἀπήτουν αἱ ιδέαι αὐτοῦ (1) ἢ δὲ φωνὴ διαστάσεως καὶ εὐκαμψίας ἐκτάκτων. Ὁλόκληρος ὅμως ἡ μεγάλη αὐτοῦ εὐφυΐα ἤμανροῦτο ἐκ τῆς σκαιοτήτος, τῆς βιαιοτήτος, τῆς πανουργίας, καὶ τῆς θρασείας παραφορᾶς. Ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου καὶ ἀπὸ τοῦ λαϊκοῦ βήματος ἀπειάλυπτε τὰ σπανιώτατα μὲν τῶν πλεονεκτημάτων, ἀλλὰ καὶ τὰ μᾶλλον ἀντίθετα. Ὅτε δὲ κατώρθωσεν, ὅπως ἀνοιχθῶσιν αὐτῷ τε καὶ τοῖς καθολικοῖς αὐτοῦ ἀδελφοῖς αἱ θύραι τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας, τὸ μέγα ἔργον τοῦ βίου αὐτοῦ συνεπληρώθη.

Ὁ SHEIL. Ὁ δὲ συμπολίτης αὐτοῦ Sheil ἐπεδείκνυτο προσόντα ὅλων διάφορα τῶν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ διδασκάλου. Διότι ἦν ρήτωρ φήμης ἐκτάκτου, πλήρης φαντασίας, χαριεντισμάτων ἀγγιχτοῦ καὶ δηκτικότητος. Πολλὰ οὕτω τῶν μερῶν τῶν ἀγορεύσεων αὐτοῦ ἦσαν συνθέσεις τέλειαι, καθ' ἃς τὰς φανταστικὰς εἰκόνας τῆς ἐπινοίας περιέβαλλε διὰ γλώσσης καλλιτεχνικῆς ποιητοῦ. Δυνάμεθα δὲ νὰ παραβάλωμεν τὰ μέρη καὶ τὰ τεμάχια ταῦτα πρὸς πολλὰ παρόμοια παραδείγματα ἐν ταῖς τοῦ Canning ἀγορεύσεσιν ἀπαντῶντα. Ἐπετύγχανε λοιπὸν ἐν τῇ ἀντιθέσει, ὁμοίως ὡς καὶ ἐν τῇ δηκτικότητι. Ἀληθῶς δὲ διέπρεπε ἐν τῇ τέχνῃ καὶ ταῖς χάρισι τῆς ρητορικῆς συνθέσεως. Αἱ ιδέαι ὅμως ἡμοίουν βαθυνοίας καὶ ἰσχύος, τὸ ἦθος αὐτοῦ ἦν ἄκρως σφοδρὸν, ἢ δραῖσις μελοδραματικῆ, ἢ δὲ ἀδιακόπως διαπεραστικῆ αὐτοῦ φωνὴ ὑψοῦτο, ὅτε μετὰ πάθους ἠγωνίζετο, εἰς κρυστῶν ὀξείας καὶ ἀρροῦθμους.

Ἄλλοι σύγχρονοι ῥήτορες. Πλὴν τὸ δευτέρον τοῦτο σύμπλεγμα τῶν συγχρόνων ρητόρων ἤθελεν εἶσθαι ἀτελές, εἰ μὴ συνεπληροῦτο

(1) Ὁ Sheil εἶπε περὶ αὐτοῦ ἐπιτυχέστατα: «Γεννᾶ ὀλόκληρον νεοσσίαν γενναίαν ιδεῶν, ἄνευ ῥάκους τινός, ὅπως καλύπτῃ αὐτάς.»

δι' ἄλλων τινῶν θαναμαστίων ἀνδρῶν, ἐπίσης διαπρεψάντων. Ἐπιδεικνύομεν ἄρα τὴν κλασικὴν γλαφυρότητα τοῦ λόρδου Wellesley, τὴν ἐτοιμότητα καὶ τὴν δεξιότητα τοῦ Perceval, τὸ εὐγενὲς ἦθος καὶ τὴν τόλμην τοῦ λόρδου Castlereagh, τὸ πρακτικὸν σθένος τοῦ Tierney, τὴν ἀνδρικήν δύναμιν καὶ τὴν ἀνδρικήν ἀντοχὴν τοῦ Whitbread, τὴν αὐστηρὰν ἀρετὴν καὶ τὴν μεγάλην διάνοιαν τοῦ Romilly, τὸν φιλοσοφικὸν νοῦν τοῦ Φραγκίσκου Horner, τὴν διδακτικὴν εὐρύτητα τοῦ Mackintosh, τὴν γόνιμον ἐπιστημονικὴν ἱκανότητα τοῦ Huskinson, τὸν φωταυγῆ περὶ τὸν τρόπον τοῦ συλλογίζεσθαι νοῦν τοῦ Follett, καὶ τὴν λάμπουσαν ῥητορίαν τοῦ Macaulay.

Ῥήτορες ζῶντες. Ἀλλὰ πάντες οὗτοι ἐξέλιπον ὑπάρχουσιν ὅμως εἰσέτι ῥήτορες ζῶντες, κατὰ τοὺς αὐτοὺς μὲν ἀγῶνας ἀγωνισάμενοι, ἴσως δὲ φήμης ἄξιοι γενόμενοι. Καὶ αἱ μὲν εἰκόνας αὐτῶν τὰς μελλούσας ἱστορίας κοσμήσουσιν ἄλλὰ τίς δὲν ἤθελε προσθέσει παραχρῆμα τῇ ζωγραφίᾳ ταύτῃ τοῦ παρελθόντος τὴν διαυγῆ σαφήνειαν καὶ τὴν θαναμασίαν δύναμιν τοῦ λόρδου Lyndhurst, καὶ τὰ χαρίσματα καὶ τὰς μὴ ἐπιδεχομένας σύγκρισιν γνώσεις τοῦ λόρδου Brougham; Ἡ προϋοῦσα ὑπεροχὴ ἐν τέχνῃ τοσοῦτον θεία, ὅσον ἡ ῥητορικὴ, δὲν δύναται πλέον νὰ προσδοκᾶται εἰμὴ ἐν τῇ ποιήσει, ἐν τῇ ζωγραφικῇ, ἐν τῇ γλυπτικῇ, ἢ ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ. Ἡ μεγαλοφυΐα ἐστὶ κτῆμα πάντων τῶν αἰώνων. Ἄλλ' ἐὰν οἱ σύγχρονοι ἡμῖν ῥήτορες δὲν ἔδυνάμην νὰ υπερβάλωσι τὰ μεγάλα ὑποδείγματα, ἅτινα πρὸ αὐτῶν εἶχον, ἀμερόληπτος κριτικὴ θέλει ἀπονεύει αὐτοῖς θέσιν κατ' ἐλάχιστον κατωτέραν. Τὸ ὕψος μετεβλήθη, ὡς οἱ ὄροι, ὑφ' οὓς ἀγορεύουσιν. Ἀποτείνονται λοιπὸν μᾶλλον ἢ οἱ ῥήτορες οἱ ἄλλοτε, πρὸς τὴν λογικὴν, ἢ πρὸς τὴν φαντασίαν, τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ πάθη τῶν ἀκροαμένων. Καὶ ἔχουσι πρὸ αὐτῶν οὐ μόνον τὰ μέλη τῆς συνελύσεως, ἧς ἀποτελοῦσι μέρος, ἀλλὰ τὸν λαὸν ὅλον, ὅστις δύναται νὰ πεισθῇ μᾶλλον, δι' ἐπιχειρημάτων, ἢ διὰ τῆς ἐκ τοῦ ῥήτορος κατακυλίσεως. Τὸ λεκτικὸν μετέχει ἥττονος μελέτης καὶ καλλιτεχνικῆς τελειότητος, ἢ ἡ εὐγλωττία προγενεστέρας ἐποχῆς. Καὶ οἱ ἐπίλογοι δὲν συντίθενται μετὰ συνεχεῖς ἐπαναλήψεις τοῦ Δημοσθένους⁽¹⁾, ἀλλ' ἐκφράζουσιν ἀπλῶς καὶ ἐντόμως τὰς γνώμας καὶ τὰ προσωπικὰ αἰσθήματα τῶν ῥητόρων. Ὁ δὲ τρόπος τοῦ ἀγορεύειν διευθετεῖται καὶ προσαρμόζεται τοῖς θέμασι τῆς συζητήσεως, τῇ μεταβολῇ καὶ τῇ ἐκ τῶν δημοσίων ὑποθέσεων ἐπιδράσει, τῇ ἀρεσκείᾳ καὶ τῷ χαρᾶκι τῶν ἀκροαμένων. Αἱ κυριώταται ἀρχαὶ τοῦ κυβερνήδων δὲν ἀμφισβητοῦνται πλέον αἱ ἐλευθερίαι τοῦ λαοῦ εἰσὶν ἐν ἀσφαλείᾳ ἢ τῶν νόμων κατάλυσις ἄγνωστόν τι ἐστὶ πρᾶγμα. Ἐπίσης δὲ αἱ γνώμαι τοῦ

(1) «Συνέταξα τὸν ἐπίλογον τοῦ διὰ τὴν βασιλίσαν λόγου μου πρὸς τὴν Βουλὴν τῶν Λόρδων, ἀφ' οὗ ἀνέγνων καὶ ἐπανάλαβον τὰς Δημογραφίας τοῦ Δημοσθένους ἐπὶ τρεῖς, ἢ τέσσαρας ἑβδομάδας, συνέταξα δὲ αὐτὸν τοῦλάχιστον εἰκοσάκις καὶ βεβαίως ἐπέτυχον ἐν μέτρῳ λίαν ἀπροσδοκῆτο, καὶ κατὰ πολὺ ὑπέροχη ἰδίαν ἄξιαν». Ὁ λόρδος Brougham τῷ Ζαχαρίᾳ Macaulay, λόγῳ συμβουλῆς τῷ ἐνδόξῳ νῆφ αὐτοῦ, 10 Μαρτίου 1823 ἔτους.

ἔθλους ἐνισχύουσι τὴν ἄκραν λογικὴν μάλλον, ἢ τὴν πλήρη πάθος εὐγλωττίαν. Ἐκαστος τῶν αἰῶνων ἔχει ἴδιον τύπον τελειότητος· καὶ ἐὰν οἱ Νέστορες τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς ἐπανέρχονται συχνάκις εἰς τὸν ἐκφυλισμὸν τῶν συγχρόνων ρητόρων, πιθανὸν κρίσις μᾶλλον ἐξησκημένη νὰ δύνηται νὰ χαρακτηρίσῃ σήμερον ὡς φωναστικὰς τινὰ τῶν τεμαχίων τῶν ἀγορεύσεων τοῦ Burke καὶ τοῦ Chatham, ἅτινα οἱ τότε ἐθεώρουν ὡς εὐγλωττα. Ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἐξετάσωμεν πότε ὑπῆρξαν οἱ μέγιστοι τῶν ρητόρων, οἱ τοῦ ἡμετέρου αἵματος ἄνδρες ἐποίησαντο προόδους ἐν τε τῇ πολιτικῇ ἐπιστήμῃ καὶ ἐν τῇ τέχνῃ τοῦ κυβερνᾶν· αἱ δὲ συζητήσεις αὐτῶν ἐπήνεγκον ἀποτελέσματα ὠφελιμώτερα τῇ χώρᾳ. Ἐπίσης ὑπερέχουσιν οὗτοι λόγῳ κοσμιότητος καὶ μετριοπαθείας. Διότι ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας Γεωργίου τοῦ Γ'. αἱ προσωπικαὶ ἀντιπάθειαι καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πατρίδος, αἵτινες τότε οὔτε περιεστέλλοντο ὑπὸ τῆς κοσμιότητος τῆς ἰδιωτικῆς, οὔτε ἐπραῦνοντο ὑπὸ τῆς φιλοκαλίας, προεκάλουν λίαν συνεχῶς σκηνάς, ἥμισα τιμώσας τὸ Βρεττανικὸν Κοινοβούλιον. Αἱ συζητήσεις λοιπὸν ἦσαν τοσοῦτον σκαιαὶ καὶ τοσοῦτον ὑβριστικαί, ὅσον καὶ ὁ τύπος.

Ὑβρεις σκαιαὶ κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας. Ὁ δὲ λόρδος Chatham ἐγένετο θράστης ἅμα καὶ παθῶν κατὰ τὰς λυπηρὰς ταύτας σκηνάς. Κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ περὶ ἀποζημιώσεως νομοσχεδίου ἐν 1766 ἔτει, ὁ δούξ Richmond εἶπεν, ὅτι : « Ἦλπιζεν, ὅτι » ἡ ἀριστοκρατία δὲν ἤθελεν ἀνάδραως πτοηθῆ ὑπὸ ὑπουργοῦ ἀνθάκτου (1). » Οἱ δὲ λόγοι οὗτοι, κατὰ τὸν Ὀράτιον Walpole, ἀπεμάκρυναν τὸν κόμητα τῆς βουλῆς τῶν λόρδων κατὰ τὸ ἐπίλοιπον χρονικὸν διάστημα τῆς ἀτυχοῦς αὐτοῦ διοικήσεως (2). Μετὰ τινὰ δὲ ἔτη βλέπομεν αὐτὸν τὸν λόρδον Chatham μεταχειριζόμενον γλώσσαν, μὴ συνάδουσαν τῇ εὐπρεπείᾳ καὶ τῷ σεβασμῷ, τῷ τῇ βουλῇ ὀφειλομένῳ. Ὅθεν τῇ 1ῃ Φεβρουαρίου 1775 ἔτους ἠμίλει πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς οὕτω : — « Τίς δύναται νὰ ἐκπλήσῃται, ὅτι ἀποκρούετε μέτρον, » μέλλον νὰ ἀφινίσῃ τὴν δύναμιν ὑμῶν, νὰ στερήσῃ ὑμᾶς τῶν ὠφελιμάτων ὑμῶν, καὶ νὰ περιαγάγῃ ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ στιγμῇ εἰς τὴν » κατὰστασιν ἐκείνην τῆς ἀσημότητος, πρὸς ἣν ὁ Θεὸς καὶ ἡ φύσις » προώρισαν ἡμᾶς (3). » Μετὰ τινὰς δὲ ἡμέρας ἡ βουλή τῶν λόρδων ἐγένετο μάρτυς ὕβρεων ἐπιδητικωτέρων. Διότι τοῦ λόρδου Shelburne ἡ υποδηλώσαντος, ὅτι ὁ λόρδος Mansfield εἶχεν ἐργασθῆ κατὰ τὴν παρελθούσαν σύνοδον περὶ τὴν σύνταξιν νομοσχεδίων ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ἀμερικὴν, ὁ λόρδος Mansfield, ἔμπλεως ὀργῆς ἀναστάς : « κατηγόρησε τὸν εὐγενῆ λόρδον, ὡς εἰπόντα τὰς δεινότητας τῶν ψευδολογιῶν », καὶ προσέθηκεν, ὅτι : « ἡ κατηγορία ἦν τοσοῦτον ἄδικος, ὅσον καὶ κακοβούλων καὶ ἀσέμνων προεβλήθη. » Κατὰ τὴν αὐτὴν συζήτησιν ὁ λόρδος Lyttelton ἐνεκάλεσε τὸν λόρδον

(1) 10 Δεκεμβρίου 1766 ἔτους

(2) Walpole's Mem., II, 410, 411.

(3) Parl. Hist., XVIII, 211.

Camden ἐπί: «ἐξ ἐπαγγέλματος δολερότητι καὶ ἐπὶ εὐτελεῖ πανουργία (1).» Τῇ δὲ 5ῃ Δεκεμβρίου 1777 ἔτους βλέπομεν πάλιν τὸν λόρδον Chatham, κατηγοροῦντα τὸν κόμητα Gower ἐπί: «νεανιεύματι καὶ ἐπὶ ψεύδει ἐκουσίῳ καὶ πανούργῳ (2).» Οὐδέποτε τις παρέβη τοσάκις τὴν εὐσχημοσύνην καὶ τὴν εὐπρέπειαν, ὅσον ὁ Ἐδμόνδος Burke. Ὁ δ' ἄρκρος ἔρωσ αὐτοῦ πρὸς τὰς εἰκόνας καὶ τὰς συγκρίσεις ἀνεπτύσσετο πολλάκις ὑπὸ τὰς τὰ μάλιστα ἀγροίκους τῶν διατυπώσεων. Τίς ἄρα γε ἀγνοεῖ τὴν ἄσεμνον εἰκόνα τοῦ λόρδου North: «προβάλλοντας τὸν δεξιὸν πόδα ὑπὲρ τὴν ὀργυιὰν πρὸ τοῦ ἀριστεροῦ, περιστρέφοντας τοὺς σπινθηροβολοῦντας ὀφθαλμούς αὐτοῦ, καὶ κινουντος τὴν τετρατάδην αὐτοῦ μορφήν»; Τίς δὲν γνωρίζει μεθ' ὀπόσης ὕβριστικῆς ἀσχημοσύνης παρέβαλλε τὸ ὑπὸ τὸν λόρδον North ὑπουργεῖον πρὸς διήγυριν ἐταιρῶν (3). Ἐτόλμησε δὲ μάλιστα νὰ εἴπῃ περὶ τοῦ λόρδου Shelburne: «ὅτι ἐὰν ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴν οὐκ ἦν τις Καυλίνας, ἢ τις Βοργίας, δὲν ἔπροσε νὰ ἀποδοθῇ ἢ ἔλλειψις, εἰμὴ τῇ ἀσθενείᾳ τῆς διανοίας αὐτοῦ (4).»

Βλέπομεν τὸν συνταγματάρχην Barré ἀποδοκιμάζοντα τὴν τοῦ λόρδου North πολιτείαν: «ὡς ἐντελῶς ἄσεμνον καὶ σκανδαλώδη» τὸν δὲ λόρδον North παραπονούμενον ἐπὶ τῇ γλώσσει αὐτῆ: «ὡς ἀτὰ μάλιστα σκαιῶ, κτηνώδει καὶ ἀνθρώδει», τοῦθ' ὅπερ προσεκάλεσε τὴν τε εἰς τὴν τάξιν ἀνάκλησιν καὶ τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως αἰτήσῃται συγγνώμην (5). Βλέπομεν τὸν Fox ἀπειλοῦντα τὸν τε λόρδον North καὶ τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ, ὡς μέλλοντας νὰ ἐκπλύνωσι τὰ ἐγκλήματα αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἰκριώματος, ἐνδεικνύοντα δέ, ὅτι οὗτοι μισθοδοτοῦνται ὑπὸ τῆς Γαλλίας (6) Βλέπομεν μάλιστα αὐτὸν ὑπερβαίνοντα τὰ ὅρια τῆς πολιτικῆς συζητήσεως, καὶ προσβάλλοντα τὸν ἰδιωτικὸν χαρακτῆρα, φθάνοντα δὲ μέχρι τοῦ νὰ εἴπῃ, ὅτι δὲν ἤθελε θεωρήσει ἐκντὸν ἐν ἀσφαλείᾳ, εἰ ποτε συνέπιπτε νὰ εὐρεθῇ μόνος ἐν τινι δωματίῳ μετὰ τοῦ λόρδου North (7), ὅτι δὲ οὐδαμῶς ἐπίστευε τῷ λόγῳ τοῦ λόρδου (8). Καὶ περὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ βασιλέως ὠμίλει μετὰ βιαιότητος ἀσυστόλου (9).

Ἡ εὐπρέπεια τηρεῖται περισσότερον κατὰ τὰς συζητήσεις. Ἐκτοτε συνέβησαν λογομαχίαι ἐπίσης ὀριμεῖαι. Αἱ βαρύνονται τῶν πληγῶν, ἃς ὁ σαρκασμὸς καὶ ἡ λοιδορία δύνανται νὰ ἐπενέγκωσιν, ἀνη-

(1) 7 Φεβρ. 1775 ἔτους. — Part. Hist., XVIII, 276, 282.

(2) Parl. Hist., XIX, 507.

(3) 5 Φεβρ. 1770 ἔτους. — Cavendish's Deb, I, 441.

(4) Lord J. Russell's Life of Fox, I, 326.

(5) 22 Φεβρουαρίου 1782 ἔτους. Parl. Hist., XXII, 1050. — W r a x a l l. Mem., II, 134.

(6) 27 Νοεμβρίου 1781 ἔτους.

(7) Lord Brougham's Life of Lord North; Works, III, 56.

(8) 20 Μαρτίου 1782 ἔτους Parli. Hist.; XXII, 1216.

(9) W r a x a l l's Mem., II, 255—258, 517.

λεως κατηνέχθησαν κατά πολιτικῶν ἀντιπάλων. Οἱ μαχηταί : «ήκονη-»σαν τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, ὡς ὁ ὕφης' δηλητήριον ἐχίδνης ὑπάρχει »ὐπὸ τὰ χεῖλη αὐτῶν.» Ἄλλ' ἡ φιλοκαλία καὶ ἡ τήρησις τάξεως ἀσθηροτέρας ἐν τῇ συζητήσει ἠλάττωσαν τὰς τῆς εὐπρεπειᾶς ἀγροίκους παραβάσεις. Τὰ μὲν ὄπλα ἄρα εἰσὶν, ὥσπερ καὶ ἄλλοις, ἐπίσης ὀξεία καὶ ἐπίσης τέμνοντα· ἀλλὰ τὰ τοῦ πολέμου νόμιμα, καθ' ἃ χρῆσις τῶν ὄπλων αὐτῶν γίνεται, τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ ἠκολούθησαν. Καὶ κατὰ μὲν τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ μεταρροθμισθέντος Κοινοβουλίου φόβου ἐνέβαλεν ἡ ἐπανάληψις σκηνῶν ὁμοίως βιαίων καὶ ἀτάκτων, ὡς αἱ κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα ⁽¹⁾· ἀλλὰ καθ' ὅσον ἡ στρατιὰ τῶν νέων μελῶν τῇ πειθαρχίᾳ ἐκ τῆς πείρας ὑπεβάλλετο, καὶ τὰ βίαια πάθη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κατηνιάζοντο, ἡ συνήθης εὐσχημοσύνη ἀποκατέστη ἐν τῇ τῶν Κοινοτήτων Βουλῇ.

Αὐξὼν κύρος τοῦ ῥήτορος. Ἐφ' ὅσον δὲ ἦτε δύναμις καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων ἠύξανον, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ Βουλὴ ἤρχεν ἑαυτῆς, καὶ σπεύδουσα ὑπεβάλλετο τῇ γνώμῃ καὶ τῇ δυνάμει τοῦ ῥήτορος. Αἱ Κοινότητες διεξήγαγον πάντοτε τὰς συζητήσεις μετὰ μείζονος ἢ οἱ λόρδοι τάξεως, καὶ ἡ ἀντίθεσις τῶν σκηνῶν, τῶν κατὰ τὰ εἰκόσι πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας Γεωργίου τοῦ Γ'. πρὸς τὰς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἡμῶν δὲν δύναται νὰ μὴ ἐμποιήσῃ ἐντύπωσιν πᾶσι τοῖς μετὰ προσοχῆς μελετῶσι τὴν κοινοβουλευτικὴν ἱστορίαν.

Τί ἠθέλομεν εἶπει νῦν περὶ σκηνῶν, οἷαι αἱ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ sir John Gust, τοῦ sir Fletcher Norton καὶ τοῦ Cornwallle, περὶ τῶν ἐπιτιμήσεων καὶ τῶν διακοπῶν ⁽²⁾ περὶ λογομαχιῶν ἀρρεπῶν πρὸς τὸν Πρόεδρον, περὶ ἀνακλήσεων εἰς τὴν τάξιν, ἐπιβαλλομένων καὶ αὐτῶ τῷ Προέδρῳ ἀκόμη, καὶ περὶ προτάσεων, φερουσῶν, ὅτι οἱ λόγοι αὐτοῦ ἦσαν ἄστοχοί τε καὶ ἐπικίνδυνοι τῇ ἐλευθερίᾳ τῆς συζητήσεως. ⁽³⁾

Γενικὴ διαστάθμισις τῶν συζητήσεων. Περιαίροντες τὴν σκια-

(1) Sheil καὶ λόρδος Althorp, 5 Φεβρ. 1834 ἔτους. — Hans Deb., 2α σειρ., XXI, 146. — Rigby Watson καὶ λόρδος Sandon, 12 Μαρτίου 1834 ἔτους. — Αὐτόθι, XXII, 116. — Romaine καὶ O' Connell, 6 Μαΐου 1834 ἔτους. — Αὐτόθι, XXIII, 624. — Hume καὶ Charlton, 3 Ἰουνίου 1835 ἔτους. — Αὐτόθι, XXVII, 485, 22 Ἰουλίου 1835 ἔτους. — Αὐτόθι, 879.

(2) Σκηναὶ μεταξὺ Rigby καὶ τοῦ Προέδρου sir John Gust, ἐν 1762 ἔτσι. Cavendish's Deb., I 342. Καὶ μεταξὺ τοῦ sir J. Cavendish καὶ τοῦ αὐτοῦ προέδρου, 9 Μαρτίου 1769 ἔτους. Αὐτόθι, 567. — O' Burke καὶ ὁ αὐτός, 15 Ἀπριλ. 1769. Αὐτόθι, 878. — Σκηναὶ μετὰ τοῦ sir Fletcher Norton, 14 Δεκεμβρίου 1770 ἔτους. — Αὐτόθι, II, 168· 12 καὶ 27 Μαρτίου 1771 ἔτους. — Αὐτόθι, II 390, 476. — O' στρατηγὸς Tarleton καὶ ὁ Πρόεδρος Addington, 16 Νοεμβρίου 1795 ἔτους. — Lord Colchester's Diary, I, 7. — Τῇ 16 Μαρτίου 1808 ἔτους συνέβη ἐπίσης μεταξὺ προεδρείου καὶ Tierney λογομαχία, καταλήξασα εἰς ψηφοφορίαν ἐν τῇ Βουλῇ, βεβαιώσασαν τὴν ἀμεροληψίαν τοῦ προέδρου Abbot. Lord Colchester's Diary, II, 142.

(3) 16 Φεβρ. 1770 ἔτους. ParI. Hist., XVI, 807.

γραφίαν ταύτην τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐγγλωττίας, ὀφείλομεν νὰ εἰπωμέν τινα περὶ τῆς γενικῆς διασταθμίσεως τῶν ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων συζητήσεων. Καὶ ἐὰν μὲν ἐν τούτῳ λάβωμεν ὑπ' ὕψει τὴν ἀξίαν τῶν ἀρίστων ῥητόρων ἐποχῶν διαφόρων, οὐδένα λόγον ἔχομεν, ἵνα ἐρυσθριώμεν ἐπὶ τῷ αἰῶνι, καθ' ὃν ἤκμασαν οἱ τε ῥήτορες καὶ οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες, οἱ καὶ σήμερον ἐτι ζῶντες. Ἐὰν ὅμως ὑπὸ ἄλλην ἐποψιν ἐξετασθῇ τὸ πρᾶγμα, ἡ σύγχρονος ἡμῖν ἐποχὴ ὑπέστη κακολόγους κρίσεις.

Ὅτε μόνον σχεδὸν οἱ ἀρχηγοὶ μετείχον τῶν συζητήσεων, οἱ δὲ στρατιῶται ἠρόκουντο ἀπλῶς χειροκροτοῦντες καὶ ψηφίζοντες, ὁ γενικὸς χαρακτῆρ τῆς συζητήσεως μετελάμβανεν ἰσως πλείονος ὕψους ἰδεῶν τε καὶ γλώσσης. Ἄλλ' ἀπὸ τινων ἐτῶν μέλη ἀνεξάρτητα, δραστήρια, πεφωτισμένα, τῶν τῆς πολιτείας πραγμάτων πείραν ἔχοντα, σπουδαῖα συμφέροντα ἀντιπροσωπεύοντα, μᾶλλον μὲν ὑπεύθυνα πρὸς τοὺς ἐντολεῖς αὐτῶν ὄντα, ἐν ἧττοι δὲ ἀφοσιώσει πρὸς τοὺς τῶν πατριῶν ἡγέτας διατελοῦντα, ζῶντα ὑπὸ τὸν δημόσιον ἔλεγχον, καὶ διακινῶς ἐπιθυμοῦντα, ὅπως διαπρέψωσι, μεθ' ὀσμῆς ἀναδείκνυνται, τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοβουλίου προκαλοῦντα. Ἡ τελειότης τῶν συζητήσεων ἀφ' ἐτέρου ἐξημιώθη ἐκ τῆς ἀδιαλείπτως ἀφαινομένης ὡς ἐκ τῶν δημοσίων ὑποθέσεων πίεσεως. Καὶ ὅμως ἐν τισι τῶν ἀγορευσεων, καθ' ἃς οὐδεὶς λόγος περὶ ῥητορικῆς δεινότητος, ἀπαντῶσιν ὀρθοῦ λόγου σθεναρότητος, γνώσεις πρακτικαί, καὶ προθέσεων ἀγνώτης, ὧν ἐστεροῦντο αἱ τῶν παρελθόντων αἰῶνων σιωπηλαὶ λεγῶνες. Αἱ συζητήσεις ἄρα μετέχουσι ζωηρότητος καὶ σοβαρότητος, ἐπιβαλλομένων ἀντιπροσωπικῆ συνεισέσει. Καὶ πάντοτε μὲν ὑπῆρξαν ῥήτορες τάξεως ὑποδεεστέρας, ἄμοιροι παιδείας, αἰσθησεως τοῦ καλοῦ καὶ ὕψους. Ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ δὲν ὑπέιχον οὗτοι εὐθύνας τῶν χυδαίων αὐτῶν λόγων σήμερον ἐσμὲν ἐλευθέροι νὰ ἀναγινώσκωμεν καὶ νὰ μυκτηρίζωμεν αὐτούς. Καὶ οἱ συντάκται τοῦ καθ' ἡμέραν τύπου ἐλέγχουσι τούτους, συζητοῦντες τὰ αὐτὰ ζητήματα μετ' εὐφρίας καὶ γνώσεως τὰ μάλιστα ἀνωτέρων ὑποδεεστέροι δὲ οἱ ῥήτορες οὗτοι ὄντες τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας, συντελοῦσιν εἰς ἐκπτώσιν τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, βλάπτουτες ἅμα τὴν νομοθετικὴν αὐτῆς δραστηριότητα. Πλήν, πλημμυραίων, κατὰ πολὺ δυσχεροστέρων, ὑπερρικήθεισων, δυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμεν, ὅτι ἐλεύσεται ἡμέρα, καθ' ἣν ἡ κατάχρησις αὕτη τῆς ἐλευθέρως συζητήσεως ἀρθῆσεται διὰ τε τῆς ἧττον ἀνεκτικῆς διαθέσεως τῆς Βουλῆς καὶ διὰ τῆς ἐπιδοκιμασίας καὶ τῆς καταφρονήσεως ἐκ μέρους τῆς κοινῆς γνώμης.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Δ. ΛΕΒΙΔΗΣ

